
Рецензії

Людмила ІВАННІКОВА

ВАГОМИЙ ВНЕСОК В ІСТОРІЮ УКРАЇНСЬКОЇ ФОЛЬКЛОРИСТИКИ

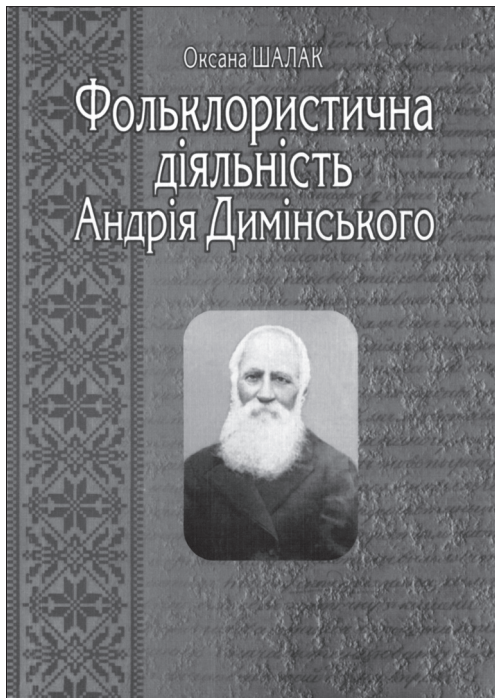
Шалак О. Фольклористична діяльність
Андрія Димінського. —
К. : Освіта України, 2009

Формування української фольклористики відбувалося протягом ХІХ ст. в умовах бездержавності, духовного поневолення, тотального переслідування всього українського, що значно утруднювало формування єдиних наукових засад збирання, публікації та дослідження народної творчості. Тож не дивно, що й досі не маємо академічної історії фольклористики, повної бібліографії українського фольклору, навчальних посібників, енциклопедичних видань, повного корпусу фольклористичної спадщини збирачів і дослідників народної творчості. Та й чи можливо зібрати все це? Адже багато записів і розвідок публікували у малодоступних (а тепер і взагалі відсутніх у сховищах) періодичних виданнях, чимало імен, які відкриваємо нині, означені лише зауваженням: «священик» або «волосний писар», деякі добірки фольклорних записів (навіть і окремі збірники!) підписані тільки криптонімом на кшталт «А. К.», «А. П. К.» чи «Р. М. Л-ко», які нині ще належить розшифрувати!

Однак працю всіх цих невідомих і маловідомих фольклористів, котрі, не маючи жодної підтримки, створили першоджерельну базу для тогочасних і нинішніх теоретичних досліджень, працюючи в окремих селах, повітах, — не гріх буде назвати науковим подвигом. Їх спадщину, що зберігається досі в різних архівах, лише тепер запроваджують у науковий обіг. І серед них яскравою зіркою сяє ім'я члена Російського географічного товариства, сільського писаря з Поділля Андрія Івановича Димінського (1829—1905), що зібрав у своєму регіоні понад 3000 пісень, більше 1000 зразків фольклорної прози, здійснив близько десяти етнографічних та статистичних нарисів.

Частину записів А. Димінського ще за життя було опубліковано в другому та п'ятому томах «Трудов этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край» П. Чубинського (на жаль, нерідко без зазначення імені збирача), у збірнику М. Драгоманова «Малорусские народные предания и рассказы» (К., 1876). Однак більшість із них — і досі в рукописному стані: в Інституті рукопису НБУВ, Наукових архівних фондах ІМФЕ НАН України та ін. архівах. Крім фольклорних записів, у фондї А. Кримського (Інститут рукопису) є й деякі біографічні матеріали та листування.

Прикро, що в той час (як і нині, до речі!) науковці мало приділяли уваги життєписам своїх сучасників, тому відомостей про А. Димінського є не так і

багато. Ключовою і вичерпною в цьому цьому плані можна вважати передмову М. Левченка до збірника «Казки та оповідання з Поділля» (К., 1928), де опубліковано 642 зразки прозових наративів у записах А.І. Димінського. Тому надзвичайно приємно вітати появу монографії, присвяченої фольклористичній діяльності А. Димінського, — відомої вже дослідниці Поділля Оксани Шалак.

Ця розвідка цілком вписується в ті актуальні проблеми, що постають перед українською фольклористикою сьогодні, а саме: всебічне вивчення персоналій українського фольклору, осмислення регіональних практично-теоретичних досліджень, аналіз польової та едиційної практики окремих збирачів тощо. У цьому плані слід відзначити праці Р. Кирчіва, С. Мишанича, Г. Сокіл, В. Сокола, І. Павленко, І. Неїло, М. Красикова, З. Кудрявцевої, Л. Козар, С. П'ятаченка, І. Матяш та ін., присвячені постатям М. Драгоманова, О. Роздольського, П. Іванова, М. Сумцова, О. Шишацького-Ілліча, Б. Грінченка, П. Гнідича, К. Грушевської тощо.

Монографія О. Шалак — багаторічне дослідження. Воно, насамперед, цінне тим, що фольклористка звернулася до численних архівних документів, на основі яких виявила і опублікувала нові, невідомі сторінки біографії А. Димінського, залучивши до аналізу, приміром, нарис Йосипа Бржосньовського та записані ним спогади про А. Димінського, листуван-

ня подільського записувача, документи, що стосуються його родини, інші цінні папери з архіву А. Кримського. Мало того, О. Шалак побувала на батьківщині фольклориста — в с. Борщівці Могилів-Подільського р-ну Вінницької обл. та в селі, де його поховано (Струга на Хмельниччині), збрала не лише спогади про його родину, а й численні фольклорні записи, що їх вона використала для порівняльних досліджень. У монографії також вміщено світлини зі святкування 180-річчя А. Димінського на Поділлі (2009 р.), фото фольклориста у родинному колі та автограф збирача.

Ретельно опрацювавши архівні першоджерела, О. Шалак ідентифікувала записані А. Димінським пісні, які П. Чубинський у «Трудах...» подавав із позначкою «Ушицький уезд» чи «Подольская губ.». Порівнявши рукописи «первісні» (фольклористка не вважає їх польовими, бо не містять лакун, скорочень, закреслень тощо) та рукописи-копії, які А. Димінський готував до друку, О. Шалак визначила методи роботи фольклориста, його наукові засади. Це надзвичайно важливе текстологічне дослідження дає можливість підготовки до друку всієї спадщини збирача, а також розкриває історію створення відомих фундаментальних видань українського фольклору, а саме ті її сторінки, на які мало хто (або й ніхто) уваги ще не звертав.

Велику роль авторка відводить питанню місця і значення постаті А. Димінського в історії української фольклористики, формуванню його фольклористичних поглядів під впливом науково-теоретичних засад Російського географічного товариства, а в цьому контексті — методологічним принципам записування фольклору, взаєминам А. Димінського з односельцями, його спілкуванню з видатними сучасниками П. Чубинським, І. Рудченком, О. Кістяківським, із Російським географічним товариством. Зокрема, на основі аналізу першоджерел, О. Шалак доходить висновку, що А. Димінський «вивчав духовне і матеріальне життя Поділля в комплексі, у всій багатоманітності форм і жанрів, як у фольклорному, так і етнографічному аспектах», досліджував історію, побут, економіку і культуру краю.

Значну увагу приділяє О. Шалак питанням текстології, порівняльному аналізу різних варіантів пісенних та прозових наративів, регіональній специфі-

ці фольклорних зразків, історії і критиці записів, формульній природі фольклору, проблемам віршування, жанровим особливостям, класифікації народної творчості, здійснює порівняльний аналіз варіантів, зафіксованих А. Димінським, з іншими — зібраними на Поділлі З. Доленгою-Ходаковським, В. Залеським, Ж. Паулі, Б. Поповським, С. Руданським, Марком Вовчком та О. Марковичем, С. Тобілевич, К. Шейковським, Н. Данильченком, К. Шероцьким, Г. Танцюрою, Н. Присяжнюк та ін. у ХІХ та ХХ ст., а також із власними записами, здійсненими 1986—2009 рр. Оскільки А. Димінський провадив записи ще й польською та російською мовами, авторка залучає до аналізу низку

польськомовних тогочасних видань, де були опубліковані записи з Поділля.

Отже, монографія О. Шалак «Фольклористична діяльність Андрія Димінського» належить до надзвичайно важливих і актуальних, вона — вагомий внесок у сучасні фольклористичні дослідження не лише Поділля, а й України загалом, адже кінцеве завдання — створення історії української фольклористики. Без опрацювання й осмислення її регіональних проблем, особистого внеску численних «периферійних» постатей це завдання вирішити неможливо. Хотілося би лише побажати авторці, аби видання всієї збирацької спадщини видатного фольклориста Поділля не забарилося — адже вона того варта!